

Ana Geršak

Andrej E. Skubic: *Koliko si moja?*

Ljubljana: Študentska založba (zbirka Beletrina), 2011.

Fascinacija z mejnimi karakterji v robnih situacijah je že nekaj časa zaščitni znak Skubičeve proze. Ta “mejnost” je dosegla vrhunec v romanesknem diptihu *Lahko*, kjer se je z uvodno krvavico in poznejšo simulacijo ekstremnega resničnostnega šova začela fiktivna realnost krhati do te mere, da ni bilo več mogoče presoditi, kaj se dogaja v junakovi glavi, kaj zunaj nje ali kot del kakega obskurnega blogovskega scenarija. *Koliko si moja?* je formalno in vsebinsko manj eksperimentalen, čeprav se protagonist tudi tokrat na veliko ukvarja z mejami. Takšnimi in drugačnimi, notranjimi in zunanji, za spremembo predvsem katastrofskimi.

Ko se Skubičev roman začne, je osrednji dogodek že stvar preteklosti. Tomo Veis vstopa v zgodbo kot nekdo, ki podoživlja *after-party*: ničesar več ne more izgubiti, punca, s katero sta skupaj preživela dobrih petnajst let, ga je prevarala in pričakuje otroka z bivšim. Od vsega hudega Tomo pobegne na podeželje, v “vaško okolje Zgornje Savinjske”, kjer se na svojstven način spopade s frustracijami spodletele družinske idile – začne se boriti za svojo zemljo. Ker če že ženska ni “toliko” njegova, kot je mislil, da je, bo pa vsaj zemlja! Tomo se pač ukvarja s filmsko industrijo, zase pravi, da dela “v filmu”, čeprav se morda niti sam ne zaveda, kako dobeseden pomen ima ta izjava. Ne samo da živi “v filmu”, njegovo življenje je organizirano skladno s sekvencami celuloidnega traku. Človek bi skoraj dobil občutek, da je junak žrtev šovbiz zarote, če ne bi v njegovo fiktivno realnost nenehno vdiral signal, da okolica morda le ni tako zarotniška, kot se mu zdi. Tomov problem je popolnoma psihološki: ne zna naravnost povedati, kaj misli, zato obilno razmišlja o tem, kaj mislijo drugi, in to ga pripelje v konflikt z okolico, čeprav zase pravi, da je pacifist in hoče le “met mir pred drugimi”. Na primer pred mamo, ki s sinom ne govori, odkar ji je zahrbtno in proti njeni volji izpraznil hišo (kar je bilo v Tomovih očeh le stara krama, je bilo zanjo spominek “neprecenljive emocionalne

vrednosti”), ali pred sosedi, ki naj bi si “priposestvovali” njegov teritorij. Pa vendar se vse te zoprne situacije niso kar “zgodile”, temveč so bile bolj kot ne posledica komunikacijskega šuma. Tomo se z realnostjo noče ali ne more soočiti, vse, kar se mu dogaja – mama, punca in sosedge – pa izvira iz njegove nesposobnosti prilagajanja, poslušanja, razumevanja. “Ker mislim, pa menda res prvič v življenju, da bi bilo v tejle situaciji mogoče *dobro*, da bi dala en drugemu vedet, kaj tadrugi *čuti*; ker situacija je komplicirana, ne moreva se delat, kot da ni, pa dobro bi bilo, če bi ji lahko dal vedet, kaj lahko od mene pričakuje, česa pa ne. Samo kako se to naredi?” Saj, kako?

Na prvi pogled se zdi, da je *Koliko si moja?* nekakšna parodija kmečke povesti, ljubezenskega romana in medsosedskih borb za svojo (se pravi sosedovo) zemljo, kakršne je bilo še pred kratkim mogoče spremljati v oddaji *Nedeljsko oko z Marjanom Jermanom*. Le da Skubic problemu lastnine in lastninjenja prida novo razsežnost. Roman po svoje ni nič drugega kot osvetlitev istega problema z različnih strani. Štiri zgodbene linije, ki bi lahko v kontekstu kratke proze delovale kot štiri samostojne enote, družita isti protagonist, ki je hkrati tudi prvoosebni pripovedovalec. Punca, zemlja, mama, zgodba – vse so ženskega spola. Naslovno vprašanje tako zaobjame vse romaneskne linije, saj si junak v vsaki od njih na svojstven način lastnini zemljo, materino življenje, punco, heh, celo tujo zgodbo, na katero naleti ob prebiranju starih pisem in jo namerava predelati v scenarij. S svojim podpisom, se razume. Vseh teh procesov prilaščanja se loti velikopotezno, zagnano, z nekakšnim patosom in avreolo pravičnosti. Pripovedovalca izdaja terminologija. Kot zapiše Petra Vidali v spremni besedi: “[K]o [...] nam terski boj za zemljo odpre terminologijo, postane intimna zgodba veliko bolj berljiva.”

Vse štiri točke seveda lahko povežemo v enotno konstelacijo, saj druga drugo reflektirajo, poglobljajo in razširjajo, slednje skoraj preveč. Tomo Veis je naporen pripovedovalec. Utrujajoč. Najeda. Ne samo da mu po glavi roji preveč reči za en sam roman, zanje si jemlje čas. Preveč časa. Tako da na dolgo in široko “teoretizira”, kot sam temu pravi, tehta vse tiste *pro et contra*, se zaposluje z nepotrebnimi detajli. Ker živi v svojem filmu, ima svoje “interne fore”. Nekatere so za zgodbo relevantne, nekatere samo pričajo o njegovem (in posredno avtorjevem) natolcevalskem talentu. Tomo Veis zavaja, in to počne v velikem zamahu. Predvsem pa počne to postopoma. Z iskrenostjo, ki je iluzorna in deklarativna, si pridobi bralčevo zaupanje, vendar se tekom dogodkov izkaže, da je bila to za bralca slaba naložba. Zase govori, da je pacifist, da želi mir, da ga “drugi zajebavajo” in mu podtikajo razne spore pa policijo pa predelane zemljiške načrte. Toda to je njegova perspektiva, njegov pogled na svet.

Vsi udeleženci romana so portretirani skozi njegova jezikovna očala. Njegova dejanja pa ves čas kažejo drugačno sliko od ubesedovane. *On* je tisti, ki začne midsosedski spor in ga epohalno poglobi. *On* vdre v materino idilo in ji začne vsiljevati svoj red. *On* v porodnišnici zapusti Anjo le zato, ker si v glavi ustvari klasičen scenarij prevare. Prav dejanja ga razkrinkajo, saj se med njegovo interpretacijo in distancirano bralsko presojo pojavi neskladje. Ne povsod, a v zadostni meri, da vzbudi dvom o pripovedovalčevi verodostojnosti. Na neki način smo spet pri “možganih sveta”, s katerimi “nekaj ni v redu”, kot je nekoč ob izidu zbirke *Norišnica* povedal Skubic. Vse je v (Tomovi) glavi, to vse pa se konstituira prek jezika. Vse je jezik, torej. Kajti v ospredju ni štiripasovna zgodba z enotnim pripovedovalcem, temveč junakovi baročni jezikovni meandri, tako na gosto posejani, da brez težav zamajajo trdnost pripovedovalčeve perspektive. “Stereotipizacija se zgodi čisto prehitro, če ne paziš”; Skubičev stereotip je le v tem, da ga podtakne protagonistu, ki profilu srboritega, na rodno grudo patološko navezanega Slovenca na videz ne ustreza, čeprav je v svojem bistvu (in spet – čeprav le do neke mere) točno to.

“Mejna problematika” v *Koliko si moja?* sicer še zdaleč ni tako skrajnostna kot v Skubičevih prejšnjih delih, čeprav ima trenutke, ko se zdi, da se bo vse skupaj zasukalo v grotesko, recimo takrat, ko stara Juvanca Toma posvari z besedami “bejžite, če hočete živo glavo obdržat” ali med gradnjo mostu do sosedove posesti. Eksperimentiranje je reducirano na raven jezikovnega zapisa. Spet so tu odprti, nedokončani stavki brez končnih ločil, ki po svoje namigujejo na tipično skubičevski odprt konec. Rojstvo novega bitja tik pred koncem romana načeloma obeta spremembe, vprašanje pa je, ali so pri takšnem junaku sploh mogoče. Tomo je preveč “v”, da bi lahko kaj spremenil sam od sebe, zato je Skubičeva odločitev, da roman konča v sodni dvorani, “za vrati postave”, toliko bolj ironična. Skubic je mojster jezikovnih preigravanj, v sledenju in zapisovanju junakovega miselnega toka je skoraj preveč dosleden, ničesar ne izpusti, nič se mu ne zdi odveč. Veis občasno zajadra v svoje vode, njegovi miselni odvodi pa znajo biti, kot rečeno, obsežni in utrujajoči. Na videz obrobna epizoda s prodajo Rennerjeve zemlje postane zgodba v zgodbi, in čeprav dobi na koncu smisel kot nekakšen napovednik ali prezrcaljena verzija Tomovega zemljiškega spora in nenazadnje kot filmski scenarij (oziroma njegova parodija), se v zgodbo tako rekoč vsili. Tam je bolj kot ne zato, da okrepi bralčevo ironično distanco do pripovedovalca. Kot vse, le da je preostanek manj očiten. To pa je nemara tudi edini očitek romanu *Koliko si moja?*, ki je, čeprav je glede na Skubičev dosedanji opus nekoliko “tradicionalno” zasnovan, berljiv in predvsem zabaven.